

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre 4 ft.
Fél évre 2 ft.
Negyed évre 1 ft.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven centiméternyi területen megfűző hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árlengedés. Száz centiméter területet elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 ft., második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árlengedés. Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr.

Mellékletdíj: Százától 1 ft 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak. emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal: *ev. ref. kollégium*

Becsek Dániel könyvtárosa

Szám 20.—1877. éln.

Hirdetmény.

Udvarhelymegye alispánjának a f. év és hó 1-ről 3221. szám alatti rendelete következtében, minthogy a városban a ronsoló toroklob (diphtheritis) veszélyes jelleget kezdett öltetni, a városi orvos javaslata alapján a következő elővigyázati rendszabályok léptetnek életbe:

1. Minden lakásban, főleg hol többen laknak, naponta legalább kétszer kell a szobákat kiszellőztetni, minden szemetet, állati hulladékot, mosogatóvizet stb. azonnal eltávolítani. A lakások környéke minden rondaságtól megtisztítandó, a szemét egy rakásba összehordva vasgálicos vízzel (egy fél kiló vasgálicot véve 10 liter vízre) leöntendő, s aztán a várostól messze a mezőre kihordandó, a trágyadombok hasonlóképp. Az árnyékszékek naponta vasgálic oldattal leöntendők, egy személy után egy liter oldatot véve.

2. A szülők figyelmeztetnek, hogy gyermekeiket meztelen lábval s könnyű öltözetben a zord és nedves időben főleg korán reggel és este ki ne eresszék s vigyázzanak, hogy játékközben magukat ki ne izasszák, mert torokgyuladást könnyen kaphatnak, s ezeknél a ragály is könnyebben megfogamszik.

Minthogy a baj sok esetben külsőleg

vizsgálva nem igen tünteti fel kezdetét nagy jelek által, legfőlebb a gyermek bágyadt, gyakran nyeleget, de fájdalmat nem mindenik érez; igen kívánatos, hogy a szülők hozzá szoktassák gyermekeiket, hogy engedjék torkukat szabadon megnézni, a nyelvet egy kávéskanál nyelével lenyomva, s vizsgálják meg egyenként naponta, s ha legkisebb daganatot avagy csak nagyobb verességet vesznek is észre a torokban, azonnal közöljék orvossal a bajt, mert korán kezdve a gyógyítást, gyorsan és könnyen gyógyulnak.

Továbbá nagyon célszerű, hogy mindenik gyermek tanulja meg a torkát jól kiöblíteni (gargarizálni) kezdetben tiszta vízzel, kisebbeknél kezdetben cukros vízzel, aztán gyenge timsó oldattal, egy pohár vízbe egy magyarónyi timsót téve égetetlenül.

3. Ha valamely családban egy gyermeknél a ronsoló toroklob már kifejlődött, a többi gyermekeket azonnal külön szobába rájuk szigorúan felügyelni, naponként vizsgálva a torkukat; a beteg gyermek köpését s minden ürülékét azonnal fertőtleníteni kell a vasgálicos vízzel.

4. Azon családban, hol már ronsoló toroklobos beteg van, a családtagok eltiltandók más gyermekes családhozi meneteltől;

szintugy más családok az ily betegek látogatásától.

5. A halottas háztól a sok szükség felletti segítő személyzet, halottlátogatás és torozás eltiltandó.

6. Ha az ily ronsoló toroklobban levő beteg elhalt, vagy felgyógyult, minden régi mosható ruhát, melyet viselt, ki kell forrázni, lugozni s egy darab időn át szellős helyen tartani.

7. A szobába, hol a beteg tartózkodott betegsége alatt, a szoba közepére egy cserép- vagy vasedénybe egy $\frac{1}{2}$ —1 kiló ként (büdöskövet) kell tenni; e fölibe egy másfél méter magasságu állványt kell készíteni, melyre rakandó a beteg által használt és minden ezen szobában levő ruha- és ágynemű, a beteg mellett levő ápolóké is, melyeket kilugozni nem lehet; ekkor a kén a hozzátett parázs segítségével meggyújtandó, az ajtókat, ablakokat jól be kell tenni, s minden nyílást lehetőségi szerint, vizsgálat, hogy szellőztetni, hasson. Másnap a szobát ki kell szellőztetni, kimeszteni és a padlózatot római gálicos vízzel fel kell surolni (egy $\frac{1}{2}$ kiló római gálicot véve 10 liter vízre). Ezzel az oldattal kell továbbá lemosni ágyat, széket, asztalt, s minden fabutort.

A többi egészségben maradt gyermekek

TÁRCA.

A „Székely mivvelődési és közgazdasági egyesület” alakulásának indokolása.

MÁSODIK RÉSZ.

Az előadott bajok orvoslására célzó teendők vázlata.

(Folytatás.)

Az állattenyésztési gazdaságra való átmenetet elő kell készíteni először a gazdaságban, másodsor a tenyésztésben. A gazdaságban a belterjesebb gazdasághoz kell kezdeni, herefüveket, cukorrépat nagyobb mértvben tenyészteni. A rétgazdaságot alagsóvezés, öntözés és takarmányfüvek vetése által fokozatosan emelni. A váltólegelőgazdaságot, istállóaszt, füllesztést meg kell honosítani.

A lótenyésztést kellő szakértelemmel, vérrokonság alapján választott, községi ménekkel kell emelni. A csikóknak korán való befogása eltiltandó s a kancáknak öt éves korukban való elletése népszerűsítendő.

A szarvasmarha-tenyésztésnél a célhoz képest — amint iga, mézárászék vagy tejgazdaság számára tenyésztetik — kell a tartandó fajt, valamint a tenyészbírákat is megválasztani. A tejelési képesség okszerűen nevelendő. Lehetne Svájból egyes sajtkezesítőket behozni (vagy annak megtanulására innen arra való egyéneket kiküldeni), kik a tehenészet nagyobb mérvű meg-

honosítására alkalmas vidékeken a jó sajt készítmódját megtanítsák, mi által egész vidékeknek új életmódforrás nyitnának. Az előállítandó jó sajt-nak aztán piacot szerezni, a székely-egylet bizományosainak lenne feladata.

A juhtenyésztés az eddigi tapasztalat szerint maradhatna a mostani fajnál, hanem a juhállományt szükséges minél magasabba emelni, mert jövedelmezősége mint egyik főtenyésztési ágat jelöli ki. A juhturónak kereskedelmi cikké kell válni, mit a székely-egylet bizományosai utján nagy városokban el lehet érni. Persze szükséges, hogy a szélesebb körű kereskedésnek szánt sajt és turó kitűnő és egyenlő minőségű legyen.

A sertés-tenyésztésnél a piac igénye különbözik a házi fogyasztás szükségétől; a tenyésztésnek tehát e cél szerint kell változnia. A piac a hustermelő, a házi fogyasztás a zsiremelő faj tenyésztését kívánja meg. A székely tenyésztőknek célja egyelőre a szaporítás és felnevelés lehet, nem pedig a hizlalás is (kivéve oly vidékeket, hol a bükk- és csererdők a nagyobb mérvű, olcsó hizlalást könnyűvé teszik). A sertés-hizlalás spekulációból általános csak a gazdasági ipar fejlettebb állapotában lenne helyén.

A haltenyésztés az állam és törvényhatóságok pártfogása mellett a nagyobb folyók mentén fekvő községekből alakítandó társulatok által volna üzendő, úgy, hogy minden folyó mentén lakói egy társaságot képeznének. A mesterséges haltenyésztés benépesítené folyóinkat s a hustermelés egy olcsó és igen jövedelmező ágat teremtené meg.

A méhészet okszerű üzését a szakiskolák, tanítóképezdek és népiskolák népszerűsíthetnék, ugy a selym-tenyésztést is.

Az erdők, havasokra nézve a következő teendőket látjuk mindenekelőtt szükségeseeknek:

A székek, vagy az erdőt közösen bíró községek vagy minden nagyobb erdőbirtokos község, alkalmazzanak erdőségeik gazdaságának vitelére egyenkint vagy közösen a szerint, a mint az erdőbirtok terjedelme igényli, erdészeti képzettséggel bíró szakembereket, ugy a mint mérnöki ügyekre mérnököket alkalmaznak.

Egyik legközelebbi feladat alkalmas jelesebb szakemberek által általános gazdálkodási tervet készíttetni, tekintettel az erdők természetére, a lakosság szükségletére és az eladható fafel-sleg értékesítésére.

A községek kebeléből megfelelő számú egyének bizassanak meg az illető községi erdő rész állandó őrizetével, s ezek egyáltalában ügyeljenek arra, hogy az erdőben semminemű károsítás, irtás, farongálás, tilos legeltetés vagy tilos fahasználat ne tétessék; az ez ellen vétőket pedig feljelentsék s azok a községi pénztár javára megfelelőleg büntetessenek.

A községi erdők őrizetével megbizandó egyéneknek tétessék köteleességévé, hogy a lepusztított erdőrészek újabb beerdősíthetése végett azon erdőterületek közelében és alkalmas helyen megfelelő nagyságu faiskolákat rendezzenek be, s azokban a községi erdőkben tenyészteni kívánt fajoknak a szomszédos erdőkben gyűjtendő magvait, a kiültetésre alkalmas erdei facsemeték nevelése végett

csak a teljes kiszáradás után lakhatnak az ily szobában.

Mínt hogy ezen betegség nagyon veszélyes és ragályos, a felsorolt intézkedések foganatosítását annyival inkább kötelességévé teszem minden családfőnek, mivel a rám nehezülő felelősség tekintetéből, a hanyagul vagy épen nem teljesítőket kénytelen leendek fokozott bírság büntetéssel is a teljesítésre rászorítani, s ezenkívül, hol már a betegség kiütött, a családdal való minden közlekedést a felállítandó örök által elzárni.

Sz.-Udvarhelyt, 1877 májushó 2-án.

Szemeraiy Lajos,
helyettes polgármester.

KÖZMIVELŐDÉS.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye iskolaiügyi bizottságának előterjesztése.

N. t. egyházmegyei közgyűlés!

Egyházmegyénk iskolai bizottsága örömmel ad kifejezést ezuttal azon mindnyájunkra nézve főlemelő tapasztalatának, hogy iskoláink ügye határozottan megindult a haladás útján.

Mert iskolaszékeink mindenfelé kezdnek életjelt adni magukról, tanácskoznak, s üléseikről rendes tanácskozási jegyzőkönyvet vezetnek.

Iskolaköteleseink az egyházmegyeileg megállapított rendezet szerint néhol már a folyó iskolai évben öt, legtöbb helyen pedig négy osztályba vannak sorozva, s a tiz éven felül levők a husvétii innepek alatt vagy a körül vizsgálatot állván, a tiz éven alóliak jelenleg is feljárnak, s a pünkösztii innepek alkalmával örvendetes vizsgálatokra van már kilátásunk.

Tanítóink igyekeznek az egyházmegye iskolaiügyi intézkedéseit teljesíteni, az egyházmegyei születendőben vannak, a tanító-egylet könyvtára gyarapodik, a könyvek forgalomban vannak, s tanítóink négy ötfede megszerezte már a törvényes képesítettséget legalább alakilag.

Iskolajárásai felügyelőink szintén buzgolkodnak, habár némelyek helyzetöknél fogva csaknem legyőzhetetlen akadályokkal küzdenek.

elvessék, s azokból a kivánt célnak megfelelő fák neveljenek.

Az eszközöndő favágatások tekintet nélkül az ut nehézségére, vagy az erdők távolságára mindaddig, míg rendes gazdasági tervek készíttetnek, csupán ott foganatosittassanak, hol az illető községi vagy széki erdő a legkorosabb; ott, a hol a fafuvarozásra szükséges erdei utak hiányzanak, ezeket az erdőt bíró községek közösen készítsék el.

Az erdők azon részében, melyek a közelebbi 10 év alatt vágatás alá vétetnek, a legeltetés, az új erdő számára szükséges fiatal csemeték nevelése végett eltiltandó, kivéven azon esetet, midőn a levágott régi erdő helyett az új erdő mesterséges megtelepítése van célba véve.

Az erdő vágatása vagy az azon levő fák kihasználása mindig csak az erdő bizonyos részére szorítkozzék, ez erdő rész pedig, mindaddig, míg rendes gazdasági terv nem készül, nagyobb ne legyen, mint az összes erdő birtokterületének egy nyolcvanad része.

A levágott erdőterületekben a legeltetés ne engedessék meg addig, míg az új erdő annyira nem nő, hogy az abba legelésre bebocsátandó marha a fák vagy csemeték lerágása által kárt nem tehet.

Az erdőbirtokos községek tagjai mondjanak le az eddigi pusztító egyéni fahasználatról, még pedig úgy, hogy a rendszerint kihasználandó vágások fája természetben vagy a nyerhető jövedelem pénzben a községek birtokosainak birtokarányában osztassék ki.

Tudván azonban bizottságunk, hogy még csak a kezdet elején vagyunk, ezuttal következő pontokat ajánljuk a n. t. egyházmegye becses figyelmébe:

1. Mivel iskolaszékeink a tantermek kimeszeltetése tekintetében különbéle eljárást szoktak követni, mondja ki a közgyűlés: minden iskolaszék igyekezzék tantermét az iskolai év megnyitása előtt legalább két héttel kimeszeltetni, kitisztíttatni.

2. Mivel iskolai év elején a gyermekek iskolába adása szintén sokféleképen történik, határozza el a közgyűlés: minden iskolaszék intézkedjék, hogy a szülék vagy maguk vagy helyetteseik vezessék föl gyermekeiket iskolai év elején az iskolába, már csak azért is, hogy legyen ki a felvételi jegyzőkönyv, vagy iskolai anyakönyv rovataiba bejegyzendőket a tanítónak előadhassa.

3. Mivel tanítóink az iskolai munka napról-napra történő szaporodása dacára is több helyen rendetlenül kapják a tandíj cím alatti járandóságukat, figyelmeztesse a n. t. egyházmegyei közgyűlés iskolaszékeinket: igyekezzenek a tandíjat a husvét és pünköszt alkalmával történni szokott közvizsgálatokat megelőző napokban maguk fölgyűjteni, fölgyűjtetni, s a tanítónak kézbesíteni.

Legcélszerűbb volna pedig, ha minden iskolaközségünk egy vagy más uton módját tudná találni bármilyen csekély tandíjalap gyűjtésének, melynek kamata legalább biztos volna a tanító számára.

4. Mivel egyházmegyénk kebelében jelenleg is 9—10 képesítetlen tanító van, mert a mult évi tanítói póttanfolyam alatt többen katonai gyakorlatra voltak beidézve: a n. t. egyházmegyei közgyűlés kérje meg egyházkerületünk m. áll. ig. tanácsát: kegyeskedjék egyházkerületünk valamelyik főiskolája kebelében a folyó év nyarán ismét tanítói póttanfolyamot rendezni, s pedig annyival inkább, mert más egyházmegyék kebelében is vannak már a székely-kérszturi és sóvidéki iskolajárások felügyelői Jakab A. és Menyhárt A. atyánkfiai részint magán bajaik, részint távol lakásuk miatt csak nehezen látogathatják a rájuk bízott iskolákat: bizottságunk a kereszturi iskolajárásba felügyelőül Karácson Istvánt, a sóvidékibe pedig Péter Elek lelkész atyánkfiait hozza javaslatba.

A lepusztított vagy megrongált erdőterületek kimélet alá vétessenek, s az azokat bíró községek arra serkentessenek, hogy azokat szükségletöknek megfelelő fanemekkel újra erősítsék, s e célból kötelezendő lenne minden erdőbirtokos község erejéhez képest és szakértők tanácsa szerint bizonyos területen olyan erdőhelyet, mely jelenleg csupán sovány legelőül szolgál, vagy erdei famagvak elvetése, vagy erdei facsemeték elültetése által évenként beerdősíteni, s azt addig, míg a fiatal fák kellően felnőnek, a legeltetés elől elzárni.

Az összes erdők jelenlegi állapota egy kitünő képzettségű szakember által szoros vizsgálat alá lenné veendő, melynek alkalmával az illető erdőbirtokosoknak a legközelebből foganatosítandó teendők iránt a helyszínén a szükséges szakbeli tanácsok megadassanak. Az ezen szakbeli vizsgálatához szükséges költséget tekintettel arra, hogy az összes székelyföldi erdők léte és jövője van kérdésben, ez pedig országos érdek: a földmivelési miniszterium fedezhetné, mely az ily célokra fordítandó pénzalappal rendelkezik.

Az erdőbirtokos községek lakosai figyelmeztessenek, hogy a favágatás, a fahasználat és a faszállítás szakszerű módozatainak megismerésére és elsajátítására végett, igyekezzenek az állami erdőkben és különösen a görgényi, szászsebesi és topánfalvi erdőhivatalok kerületében folyamatban levő erdei munkákban annyival inkább részt venni, mert végzett munkájokért ott megfelelő díjazásban is részesülnek. Ezzel kapcsolatban pedig a pénzügyminiszterium megkérendő lenne, hogy a kolozsvári m. k. jószágigazgatóságot oly intézke-

6. Bizottságunk épen az iskolaügy könnyebb s mégis eredményesebb vezethetése céljából szükségesnek látná, ha az országos iskolaügyi törvények s ezekkel kapcsolatos egyházkerületi iskolaügyi utasítások egy könyvben volnának kiadva, sőt ugyanezen könyv még az egyházügyi országos törvényekkel is bővithető volna, azért e tárgyat is a n. t. közgyűlés figyelmébe ajánlja.

7. Bizottságunk tapasztalván, hogy némely tanító és iskolaközség a n. t. egyházvizsgáló bizottság szokásos iskolalátogatását vizsgálatnak veszi, s ezen hibás felfogásának következtése aztán a husvét és pünköszt körüli valódi vizsgálatokon szokott meglátszani; szükségesnek tartja arra kérni a n. t. egyházmegyei vizsgáló bizottságot:

igyekezzék eljárása alkalmával a tanítók és iskolaszékek előtt odahatni, hogy azok a szokásos és minden tekintetben jótékony egyházvizsgálószéki iskolalátogatást ne tartsák vizsgálatnak, s e hibás felfogásuk által ne gyöngítsék a husvétii és pünkösztii vizsgálatok fontosságát.

Sz.-Udvarhely, 1877 ápril 25.

Szakács Mózes, *Veres Ferenc,*
iskolabizottsági elnök. iskolabizottsági jegyző.

A közgyűlés a fennebbi hét pont alatt felsorolt előterjesztést teljesen magáévá tette, s mindenik pont életbeléptetésére vonatkozólag megtette a kellő intézkedést.

KÖZGAZDASÁG.

Hanyatló iparunk érdekében.

Közös műhelyeket kell alakítani!

Ez annyira fontos, mondhatnám: létkérdés a vagyontalan iparos osztályra nézve, hogy e nélkül jólétet reményelni is: merő képtelenség.

Nem ott rejlik az iparosok szegénységének oka mintha nem dolgoznának elogat. Igenis dolgoznak roppant sokat, egészen a kimerülésig, de nem mindig, hanem csak némelykor. Értelmes iparostól hallottam a panaszt, hogy néha két hétig sem keres husz krajcárt, mert nincs munkája; s ugyanazon iparosnál láttam 3—4 segédet is, rohamos munkaidényen (ivad). És nem egy van ilyen.

Az ilyenek társuljanak 5—10-enként, tegyenek össze 10—50 frtot, annyit, mennyit össze tud-

désre utasítsa, hogy az illető erdőhivataloknál tanulás és munkanyerés végett jelentkező székely munkások az állami erdőmunkák teljesítésére felvétessenek.

Egy felállítandó földmivelési szakiskolában, vagy bár gazdasági szakoktatással összekötött valamelyik felső népiskolában az erdészeti alapismeretek megtanulására kellő súly fektetessék, s e végből azon iskolánál egy külön erdészeti szaktanító alkalmaztassék.

Ugyan ezen iskola egy műfaragó iskola intézettel kötendő össze, s e célból egy székelyföldi alkalmas és fiatal néptanító, kinek hajlama és kedve lenne állandóan műfaragó tanítóvá lenni, állami költségen a fából való műfaragás ismeretének teljes megszerzése végett kiküldendő lenne a Bajorhonban levő berchtes-gadeni műfaragó iskola intézetbe. Ennek kiképzési költségét felkérés folytán a földmivelési vagy közoktatási miniszter biztosan fedezné.

Az erdők felosztása iránti intézkedés függőben tartatik addig, míg részletesen ismerve lesznek azon tényezők, melyek az e tárgyban való határozatnak alapul szolgálhatnak.

Erdészeti szempontból felmerülhet további javaslatnak vagy utmutatásul szolgáló tanácsnak csak akkor lehet helye, ha az erdőgazdaság viteleére alkalmazandó szakemberek megkezdendő munkálataihoz, a közgazdasági teendők végrehajtására létre jövendő illetékes testülettől közelebbi utasítás leend szükséges és az ezen munkálatok alapján kipuhatolt tényállás ismeretes leend.

(Vége köv.)

nak tenni. A haszon aránylagos felosztása nem lesz fejtő munka.

Ezen 5—10 tagú társulat minden tagjának van vásárlója, eddig 5—10-en fogadták el a munkát, melyet ezentúl egy cég fog elfogadni, 5—10 cég helyett egy fog a piacra nagy választéku készletével kiállani, s a vevő egy céghez lesz szorítva 5—10 cég helyett, és ez egy cégnél nagyobb választékban jutányosabb ár mellett vásárolhat.

Megmondom ennek is az okát, t. i. hogy lehet mind az iparosoknak olcsóbb árban bukás nélkül árulni, mind pedig a fogyasztóknak hogyan lehet 5—10 cég helyett egy cégnél nagyobb választékban jutányos ár mellett a keresett cikkhez jutni.

Ez úgy eshetik meg, hogy a társulat egyes tagjai a társulatra nézve mind megegyező segédek; principális maga a társulat (mint jogi személy); az egyes tagok nem a principálisok (mester), hanem a maguk számára dolgoznak; eddig 5—10-en 5—10 helyiséget kellett fűteni, világítani, most csak egyet kell; eddig rohamos munkaidényen mindenkinek két-három segédet kellett tartani, s pár hét alatt leőrölvén a felszaporodott munkát, a dagály után apály szokott következni, s az a mester, ki két hétig 3—4-ed magával is alig győzte: most maga is munka nélkül lézeng, a mi kevés hasznot kapott két héten át, a következő két héten elkölti. Mily előnyösen változnék az ilyeneknek sorsa — társaságban. Egy pár száz frt tőkájök lévén, azt munkaanyagba fektetve, legényi bér mellett rendes munkafelosztással feldolgoznák, legényi béren és az anyag árán felüli tiszta hasznot tőkésítvén, ha egyéb haszon nem maradna is, megmaradna a sok helyiségnek fűtése, világítása, megmaradna az időnként feldolgozott, de már most egészen nélkülözhető segédeknek adandó bér, és rendesen el lévén munkával foglalva mindenik, sok olyan alkalomtól el lenne fogva a társulatban, melynek neve — kompánia.

Ki az ilyen társulás jó következményét nem képes felfogni — nem méltó polgári, nem iparos nevezetre.

Hazánk a mivelt világgal, melynek fejlett iparát bámuljuk, oly közeli szomszédságba jutott, hogy Bécs, München, Páris, London stb. néhány nap alatt akár Udvarhelyre szállíthatná minden vagyonát.

Az a gonosz iparszabadság többé nem ismer korlátot, nem előjogot, s az a polgár, kit eddig megvédett a cérendszer, most akár Budapesten vonhat pályát elárúsítandó iparcikkei felett, de azok is igen nálunk.

Szabad versenytérre vagytok kihiva polgártársak, s pedig senki sem ér többet, mint mennyi szellemi képességgel bír.

Nézzünk be néhány divatkereskedésbe s feljajdul egy igazán, a hon boldogulásáért dobogó egén kebele. Százakra megy a topánok, cipők, sőt nehéz csizmák száma, melyek a munka nélkül tengő iparosaink elől vidékünkön kiszivattyúzzák pénzünket, pedig minden 5 frtból 1 a kereskedőnek marad. Ez, s ehhez hasonló cikkeket a versenytérrel leszorítani volna hivatása az iparos konzorciumoknak. És ez rövid időn megtörténhetnék. Mert, ha látszat szempontjából felülmulják is beliparunkat, célszerűség- és tartósságra — soha.

Hiába! azok könnyen versenyezhetnek, nagy tőke után kevés, de gyakori kamatot hozva, bővön elégséges az üzlet fenntartására jövedelmük. A mi iparosaink kevés pénzzel, vagy épen hitelből dolgozván, nagy munkabér, nagy kamat kell, hogy fenntarthassák magukat, s e miatt leszorítottak a versenytérrel. Ezen, újból is mondom, csak csoportosulás képes segíteni. *Kádár Domokos.*

KÖZEGÉSZSÉG.

A vívről, egészségügyi szempontból.

(Folytatás.)

Az ivóvíz vizsgálatánál mindenekelőtt nagy súly fektetendő a víz átlátszóságára, mert a benne

lebegő részek — részint szervesanyagok, részint szervesek — vagy káros hatást gyakorolnak az emésztésre, vagy pedig könnyen okot adhatnak a víz rothadására.

A jó ivóvíz kellékei közé kell soroznunk annak hőmérsékét, s kívánjuk, hogy az 9—12^o-nyi hőmérsékkel birjon, mert a meleg víz nemcsak kellemetlen az italra, hanem az egészségre is káros hatása lehet hosszasan használva. Duposquier erre vonatkozólag ezeket írja: „Hűvös ivóvíznek élvezete nyári időben oltja a szomjat s a jólét és üdítés érzetét idézi elő, míg a légmérsékletéhez közel álló langyos víz a szomjat még nagy mennyiségben sem oltja, izetlen, émelygős és hányásra ingerel; használata következtében ellankad a gyomor s vele együtt az egész szervezet; a langyos víz e lankasztó hatásából következik, hogy folytonos élvezete betegségeket okozhat, az által, hogy felette nagy mennyiségben használtván, gyengítő izzadságot idéz elő. Ha a levegő igen meleg, úgy hogy a bőr erősen izzad, akkor a gyomor is szenved s rendes erejét elveszti.“

Innen van az, hogy nagy forróságban bátran élvezhetünk erős fűszeres anyagokat — bors, paprika —, melyeket oly vidékeken, a hol egész éven át hűvös vizet ihatnak, nem igen használnak.

Felsoroltuk, melyek azon részek, melyek az ivóvízben bennfoglaltatva az egészségre káros hatást gyakorolnak; láttuk, hogy szennyes helyekről a szerves részek könnyen bejuthatnak a beszívargó esővízzel a kutakba: szükséges, legalább nagyjából, ismernünk azon eljárásokat, melyek által az ivóvíz egészséges voltát s jó ihatóságát ellenőrizhetjük.

A legegyszerűbb eljárás a következő: egy tisztára kimosott üveg-palackot megtöltünk a vizsgálandó vízzel s azt mindenekelőtt külső szemlélésnek vetjük alá. Így megtudjuk az átlátszóságát, színét, szagját s a benne levő levegő-tartalmat, mely a frissen merített vízből gyöngyök alakjában főlészall. Továbbra megmérhetjük a hőfokát s esetleg a fajsúlyát is, mely utóbbi a benne levő összes szilárdrészek mennyisége szerint változó. Ha a vízben iszapot vagy más lebegő részeket látunk, azt papiros-szűrőn felfogjuk s nagyító üvegen át nézve körülményesebben megvizsgálhatjuk.

Ha a vizsgálandó víz sárga színű — mint a födelekről kezdetben fölfogott esővíz —, vagy benne apró parányi pontok gyorsan le s föl mozognak: ez szerves részek által van fertőzve.

Ha egy egészen tiszta üveg-palackot félig töltünk a vizsgálandó vízzel s aztán jól bedugva összerázzuk, majd gyorsan kidugva beleszagolunk: minden kellemetlen büzös, rothadó szagot — melyek a bomlásban levő rothadó szerves anyagokat jelzik —, még ha kis mértékben vannak is jelen, könnyen észrevehetünk.

Hogy a víz mennyi mész- és magnésiasókat és földeket tartalmaz, nagyjából könnyen meg lehet határozni, ha egy bizonyos mennyiséget pl. egy fél litert felforralunk s aztán elpárologtatjuk. A forralás után a közömbös mész- és magnésiasók, mint oldhatatlan fehér csapadék, az edény fenekén visszamaradnak. Minél több ilyen csapadék képződik, annál keményebb a vizsgálandó víz.

Legfontosabb a könnyen felbomló és rothadásra hajlandó szerves anyagokat és vegyületeket megtudnunk. Erre könnyű módon használhatjuk a cameleont, vagyis a felmangan-savas kalit.

Ezen vegyület, mely mint fogtisztító és fertőtlenítő szer sokak előtt ismeretes, minden gyógyszerárban kapható, s azon tulajdonsággal bír, hogy a vele érintkező szerves anyagokat éleynyíti, szénsavvá és vízzé bontja föl, mely alkalommal maga is felbomlik, s míg kezdetben szép piros volt, most halvány lesz.

Az eljárás a következő: a felmangan-savas kaliból egy bizonyos mennyiséget pl. egy 1/2 grammot felolvasztunk egy 1/2 liter vízbe, mely így szép sötét piros folyadékot képez; most a vizsgálandó vízből merítünk pl. egy litert s abba

az előbbeni oldatból cseppenként eresztünk bele s vele összerázzuk. Ha bomlásban levő szerves rész van a vízbe: akkor a bele csepegtetett cameleon oldat elszintelenedik; mentől több szerves rész van a vizsgálandó vízbe, annál többet lehet e folyadékból bele csepegtetni, míg a vörös szín állandó lesz. Így — pontosan készítve az oldatot — még a kis mennyiségű szerves, rothadó anyagot is ki lehet mutatni.

Igy megvizsgálva az ivásra használt vizet, ha olyakra akadunk, melyek vagy tulságos erősek — a sok sótartalom miatt —, vagy rothadó szerves anyagokkal vannak telítve, s így az ivásra alkalmatlanok s az egészségre veszélyesek: úgy az egyes családok, szintugy a községek részéről is szükséges gondoskodni, hogy ártalmatlan ivóvizek használtassanak, vagy hogy a meglevő viz rendit-mányaitól megszabadíttassék.

Főzés által a káros szerves részeket megsemmisíthetjük, s ha másképp nem lehetne jó vizet kapni, ezt szükség esetében ártalmatlanul lehet használni, lehűtve s levegővel összerázza.

A víz tisztítása szűrésen alapszik, oly móddal, hogy minden szerves és szervesetlen keverékeitől megszabaduljon. Ezt szokták használni nagyban a vízgyűjtőknél, vízvezetékeknél, ezt lehet alkalmazni kisebb mértékben egyes családoknál.

A vízszűrő készülékek mosott homok- és kavicsrétegekből állanak, melyek közé még borsó nagyságu faszédarabokat szoktak tenni, melyek az átszűrt vizet egyszersmind fertőtlenítik. Ha a vizet csak a szerves részekről kell megszabadítani, úgy egyszerű szűrőket használhatunk, melyeknél csak szénrétegen szivárog keresztül a víz. Ily szűrők Londonból behozatva nálunk is, főleg a nagy városokban, már elterjedt használatban vannak.

Ennyit az ivóvizekről általában. Hogy körünkbe az ivóvizek mily mértékben tartalmazzák a különböző só- és földnemeket, szerves részeket: arról biztosan még nem sokat mondhatunk, mert megvizsgálva még eddig nincsenek. Csak most vétettek vizsgálat alá a sz.-udvarhely-városi kutak vizei, s ha a vizsgálat bevégeződik, a talált eredményt annak idején, S. vegytanár ur szives ígérete után közölhetni reméljük. *rt.*

LEVELEZÉS.

Székely-Udvarhely, ápril 29.

Tegnap tartatott meg azon nagy érdeklődéssel várt műkedvelő-estély, melynek rendezését egy — Udvarhelymegye törvényhatósági bizottsága által kiküldött — tizenegy tagú bizottság intézte és pedig oly formán, hogy a tiszta jövedelem Udvarhelymegyének a reáliskolára fordítandó költségei fedezésére adassék.

A mint hallottuk, a bevétel elég jelentékeny volt; de, mivel a kiadás is tetemes volt, a kitűzött cél csak korlátozottan éretett el. Különbben a számadás, hisszük, nyilvánosságra fog tétetni; tehát ezzel tüzetesebben foglalkozni nem lehet feladatunk.

E helyett előadjuk az estély mikénti lefolyását.

A szinpadi függöny első fölemelkedésével, egy minden tekintetben sikerült és kedves látványul szolgált, nagy néma képet láttunk.

„Tasso Ferrarában“ tárult szemünk elébe. Az alakok, mindnyájan Tasso korabeli öltözékekkel, varázsolták elénkbe azon jelenetet, midőn Tasso hősköltevényéből a ferrarai udvar előtt szavallt. A ferrarai hercegnőt dr Török Albertné, az udvarhölgyeket: Gyalokayné, Szabó Istvánné, Kénosyné, Török Kata és Irma, Biális Irma és Szabó Mária; Tasso-t Suppan Vilmos és az udvarnál mulatott főurakat: dr Mezey Ödön, Szabó István és Bagdy Imre képviselték.

A közönség, mely szép számmal gyűlt egybe, nagyon meg volt elégedve és a függöny lebocsátása után hatalmas tapsolással követelte a kép újbóli bemutatását. A rendezőség nem is volt há-

